

panorama över en epok i Portugals historia, då diktaturen förvred människors sinnen. En stor bok.

Oliver Sacks nya bok »De färgblindas ö» kommer nu på svenska. Jag skrev om den engelska upplagan under strecket i SvD (21 februari) och citerar i korthet mig själv: »Oliver Sacks är en märklig man – han är engelsman men lever och verkar i USA. Han är ö-älskare och bor själv på City Island, en liten ö i New York City, han är amatörbotanist med förkärlek för ormbunkar och kottpalmer, han skriver om svåra medicinska problem, är succéförfattare med stora framgångar världen över.

Nu har han fångats av de färgblindas problem och bl a märkt att han under sina egna migränattacker ibland får försvagat färgseende. Han börjar undra över hur livet skulle te sig för den som vore född färgblind, den som aldrig sett färg. När han så får veta att det i Stilla oceanen finns öar där en ärftlig och medfödd total färgblindhet förekommer hos en stor del av befolkningen, blir lockelsen för Oliver Sacks, på för honom typiskt sätt, oemotståndlig. Han måste resa dit och med egna ögon studera denna folkgrupp. På ön Pingelap är en tredjedel av invånarna bärare av anlaget för färgblindhet och 8–10 procent av befolkningen lider av 'maskun', som tillståndet kallas lokalt, akromatopsi. Orsaken är att tapparna saknas eller inte fungerar, vilket gör att individen med maskun inte ser färger, men också är extremt ljuskänslig och har mycket låg synskärpa.

Ändå kan befolkningen med maskun hjälpa de besökande västerlänningarna att inse sina begränsningar. 'Hur kan du se när en banan är mogen, när du inte kan se att den är gul?' frågar den amerikanske ögonläkaren sin guide, som själv led av maskun. Som svar får han en grön banan, som är helt mogen och smaklig. 'Vi ser, vi känner, vi luktar, vi vet! Vi tar allt i beaktande. Ni ser bara på färgen.'»

Oliver Sacks funderar över den västerländska medicinens ofullkomligheter. Sjukvården i Stilla Oceanens övärld brottas med samma problem som man gör i den västliga världen.

Han får också studera en egendomlig, men nu sakta försvinnande, nervsjukdom i övärlden. Den kallas lokalt för »lytico-bodig» och består av två former, en förlamningssjukdom, som liknar amyotrofisk lateralskleros, och »bodig» som ter sig som en stel Parkinsonism. På Guam svarar sjukdomen för 10 procent av dödsfallen men ingen vet vad

sjukdomen beror på. Som sagt, den håller på att försvinna, ingen född efter 1952 har visat symtom på »lytico-bodig». Det ser ut som om sjukdomen skulle ta sin hemlighet med sig i graven.

Den sista delen av boken beskriver och diskuterar de från fjärran forntid kvarlevande växtarterna, framför allt cykaderna eller kottpalmerna.

»De färgblindas ö» är utan tvivel Oliver Sacks bästa bok. Den förmedlar en djup mänsklighet, en enhet med och förståelse för människor och natur, för livets villkor, som är större än i tidigare verk. Men Sacks beskriver och filosoferar även över jordens utveckling, samtidigt som han ställer den västerländska medicinens många gånger helt otillfredsställande beteende som kontrast till denna ursprungliga miljö och dess invånare till det uråldriga liv på öarna, som han känner sig alltmer förenad med och innesluten i.

Eva Ström har en nisch inom radioteatern

Jag började min översikt med Eva Ström och slutar med henne. Hon har i höst också fortsatt sin framgångsrika linje att skriva radiodramatik. Pjäsen »Det donerade hjärtat» framfördes i oktober i P 1. Jag citerar några rader ur Lars Rings positiva recension i SvD (13 oktober). »Eva Ström har en egen nisch inom radioteatern. Med jämna mellanrum skriver hon korta, lyriska impressioner som ofta är direkta avtryck av nuet. 'Det donerade hjärtat' är en text som fäster sig kardborrelikt och sitter kvar och svider. Formuleringar, fysisk poesi, ironier – Eva Ström är läkarutbildad och van att hitta anatomier, här söker hon den som är samtiden.» •

Fortfarande bästa svenska läroboken i medicinsk etik

Holsten Fagerberg, Erwin Bischofberger, Lars Jacobsson, Gunilla Lindmark: **Medicinsk etik och människosyn.** 4:e uppl. 384 sidor. Stockholm: Liber, 1997. Pris ca 340 kr. ISBN 91-47-04842-5.

Recensent: Tore Nilstun, docent, enheten för medicinsk etik, Lunds universitet

Första upplagan av »Medicinsk etik och människosyn» utkom 1984. Den kommer nu i en fjärde uppdaterad upplaga med ett nyskrivet kapitel om människosyn och klinisk genetik.

På samma sätt som i tidigare upplagor ägnas stort utrymme åt att klargöra de etiska frågornas medicinska bakgrund. Detta är helt i linje med bokens syfte »att informera om fakta, peka på problem och göra etiska överväganden för att underlätta valet av egen ståndpunkt».

I boken uttrycker författarna också ofta etiska ställningstaganden, i några fall mycket känsloladdat.

Så länge det är frågan om relativt okontroversiella normer och värderingar, åtminstone bland hälso- och sjukvårdens olika aktörer, är detta knappast något problem. Det kan rent av uppfattas som en angelägen uppgift att i en lärobok som denna bidra till den yrkesetiska socialiseringen.

Vissa ståndpunkter alltför kategoriska

Situationen blir mer problematisk när ståndpunkterna är föremål för debatt. I en lärobok bör då tonläget vara något mer ödmjukt.

Två exempel: »Eftersom ett barn behöver både en mamma och pappa, finns skäl för att begränsa inseminationen till ett fast och bestående heterosexuellt parförhållande» (sidan 144) och »Eftersom i båda fallen avsikten finns att döda, är den etiska skillnaden mellan de båda formerna (aktiv och passiv eutansi) dock irrelevant» (sidan 229).

Det finns hederliga och kompetenta personer som ifrågasätter båda dessa uppfattningar. Författarna borde därför försiktigt ha skrivit något i stil med »Enligt vår uppfattning ...».

Mest relevant för läkarstudenter

Dessa kritiska anmärkningar ändrar emellertid inte helhetsintrycket. Enligt min uppfattning är boken fortfarande den bästa allmänna läroboken i medicinsk etik som finns på svenska. Den torde dock upplevas som något mer relevant för läkarstuderande än för studerande inom andra vårdyrken. •